

מצוינות טקטית בפיקוד הזוטור גדוד 471 במלחמת יום הכיפורים

פעולות גדוד 471 במלחמה והאופן שבו מפקדי הגדוד פיקדו עליו, הם אחת הדוגמאות למצוינות טקטית של הפיקוד הזוטור, שאפשרה לגדוד למלא את כל משימותיו, תוך מעבר בין צורות קרב, חטיבות ומשימות, קטנות כגדולות

התברר שצור, לאחר שערך ניתוח עצמאי של השטח ושל המשימה, מיקם את כוחו ממזרח למקום שסומן לו. במקביל לכך, מח"ט 317 חיים נדל פקד על שלח להגיע לצומת "יקיר-יקינטון". פקודת נדל הייתה להיערך: "לכבוש, ספק לטהר, את קוניטרה". המג"ד והגדוד הכירו את העיר קוניטרה מאימון שערכו בה שנתיים קודם, אולם הם לא נחשפו לתמונת המצב של האויב באותה העת. לגדוד סופחו שבעה טנקים, גדוד סיור עם תול"רים וסיוע ארטילרי. המג"ד תכנן לנוע בשני צירים, כוח בפיקוד הסמג"ד, יאיר עוגן, וכוח בפיקודו, כך שהטנקים מובילים את התנועה, ואכן העיר נכבשה ללא קרב (ראו תיאור הקרב). בצוהרי היום קיבל שלח פקודה להגיע לחפ"ק של אלוף (מיל") דן לנר, מאו"ג 210, ולעבור להיות תחת פיקודו. בכך היה הגדוד במהלך אותו היום תחת פיקוד שלוש מסגרות שונות: חטיבת גולני, חטיבה 317 ואוגדה 210.

ב-16:30 התייצב המג"ד בחפ"ק 210, לאחר שפגש במקרה את מפקד האוגדה במחנה נפח. הפקודה שניתנה למג"ד הייתה לאבטח את חניוני הלילה של חטיבות השריון 679 ו-179. המג"ד הקצה לכל חטיבה פלוגה, ולוחמי החי"ר אפשרו לצוותי השריון שנלחמו ארבעה ימים ברציפות לישון כמה שעות. הימים הראשונים של המלחמה מצאו את הגדוד ללא משימה

בשנים האחרונות עולה בצה"ל השאלה: "מהי מצוינות טקטית בכלל, ואיך היא באה לידי ביטוי בקרב". סיפור המלחמה של גדוד 471 ומפקדו סא"ל (מיל") חזי שלח, ושל חטיבת הצנחנים במילואים 317, כולל חלק גדול ממרכיבי המושג "מצוינות טקטית בפיקוד הזוטור". המרכיבים - הרצון לקבל כל משימה ולבצעה, היכולת לחבור עם כוחות שונים, ניתוח תמונת המצב באופן עצמאי והבנת התמונה הגדולה יותר - עומדים במרכז מאמר זה.¹

מגיוס להבקעה (6-11 באוקטובר)

ב-6 באוקטובר 1973 ב-16:30 גויס גדוד המילואים 471/317 בבסיס החטיבה ברמלה. על פי דברי המג"ד התייצבו יותר מ-100% מחיילי הגדוד. בהתייצבות גילו מפקדי הגדוד שחסר אמל"ח, כגון ררנ"טים, מא"גים ואמצעי נ"ט. יומיים לאחר הגיוס עדיין לא ניתנה לגדוד משימה או אפילו גזרת פעולה. ב-8 באוקטובר עלה הגדוד לפיקוד הצפון, לקבלת פקודה למבצע שלא יצא בסוף לפועל.

למוחרת נע הגדוד, בלי פלוגה ג' שלא היו לה זחל"מים ושהועברה לחזית הדרום, לאזור מסעדה, ועבר לפיקודה של חטיבת גולני. במשך חמש שעות נסעו הלוחמים על גבי זחל"מים תחת הפגזה ארטילרית עד שפגשו את מח"ט גולני. המשימה שהטיל המח"ט על הגדוד, בעודם נמצאים תחת אש ארטילרית סורית, הייתה לאבטח עמדת הכוונת אש ארטילרית שהייתה על החרמונית. עוזי צור, מ"פ ב' שקיבל את המשימה, ניתח את השטח והחליט להתמקם בהתאם למשימה, ליכולותיו ובעיקר לנוכח העובדה שאין לו מידע על המתרחש סביבו. הבעיה המבצעית העיקרית של הכוח הייתה היכולת המוגבלת להתמודד עם שריון סורי בשל המחסור באמצעי נ"ט לסוגיו.

התכנון היה לנוע בשני צירים, ציר אחד היה ציר שהלך אל ביה-החוליים שזה שטח חיוני מצפון ונקרא לו ציר ביה"ח מפני שהולך לביה"ח. וציר אחד הציר הראשי - ציר "יקיר" להון העיר הכוח הזה שנע על ציר "יקיר" היה בפיקוד הסמג"ד ואני נעתי עם הכוח שנכנס לכיוון ביה"ח. פ כאשר התכנית הייתה שהכוח של הסמג"ד יפעל בכיוון ציר "ראש" וציר "יקיר" עד הצומת "אמריקוד" הכוח הזה היה צריך לכבוש את ביה"ח ולהכנס אל מרכז העיר החטיבה הגדולה כוח של גדוד 317 עם תול"רים שהיה צריך להתמקם על 441 כוח של נתן עם תול"רים שהיה צריך לחת מכת אש לכיוון ביה"ח זה מה שנאמר בהכנון. עכשיו אנחנו נענו על הציר הזה (?) עם 3 טנקים ועל הציר הזה (?) עם 4 טנקים שנעו בראש. הצבנו אותם בראש הכוח לגבי ארטילריה, לא היה תכנון ארטילרי החלטנו להשתמש בה רק לפי הצורך. לגבי כוחותינו הייתה לנו ידיעה שיש כוח בגדוד החטוקם על הציר הזה (?) במחנה החטוקה יש כוח שלוש אלא לפגוע ושצריך להחבר את כוח שלב מסויים.

התכנית הזו הובצעה בדיוק כמו שכתוב הירי בוצע (של מקלעים בלבד) על ידי הטנקים ולמעשה לכוח שלי נהתי פקודה לא לירות אש לא על מסרות ברורות. הכניסה של הכוח של הסמג"ד הייתה מלווה בהפגזה ארטילרית של האויב, הקצה האחורי היה מלווה בהפגזה רצינית מאד, זה היה בערך באזור ה-שק"ם שם אזור הפחנת הדלק. זה בשלב הכניסה של הטור לעיר לא היפ נפגעים.

נפגשו כולנו במרכז העיר והחלטנו לבצע טריקות כשהחילו להיות סימנים שהאויב מחיל להפגז את העיר. קבלנו הוראה מהאוגדה לפנות את העיר, שום אויב לא נראה בעיר ושום יריה לא נורחה.

תיאור הקרב לכיבוש העיר קוניטרה (10 באוקטובר 1973), מתוך תחקיר אג"ם מה"ד היסטוריה

ד"ר אייל ברלוביץ, רת"ח מחקר צבאות זרים במכון לחקר לוחמת היבשה, מערך התמרון - זרוע היבשה

אמורה להקים מאחז באזור. ואולם כמה דקות לאחר מכן הורה סגן מפקד האוגדה תא"ל משה בר-כוכבא ("בריל") למג"ד לחזור למשימתו המקורית, וציין שאם יש נפגעים כוחות הגדוד יפנו אותם. למעשה, המשימה בוטלה תוך כדי תנועה, והגדוד קיבל פקודה לסייע לחטיבה 9, בפיקוד אל"ם (מיל") מרדכי (מוטק'ה) בן פורת, להגיע ליעדה באזור תל שער. לפיכך הורה שלח לסגן מפקד הגדוד יאיר עוגן לנוע עם פלוגה ב' כדי לסייע לחטיבה. הפיצול נערך מתוך ההבנה שכוח הסמג"ד יהיה עצמאי ככל האפשר ויוכל לחבור לגדוד בסיום המשימה או בבוקר המוחרת. המג"ד נשאר עם שתי פלוגות תחת פיקודו: פלוגה א', בפיקוד שי לוין, והפלוגה המסייעת, בפיקוד עמיר גיא. שתי הפלוגות וחפ"ק המג"ד חזרו לחאן ארנבה, ושם נתקלו בחוליית אר-פיג'י שירתה מאחד הבתים. הגדוד הפעיל את מקלעי הזחל"מים. הבתים לא טוהרו משום שהגדוד הופנה לסייע בפניו הנפגעים של חטיבה 679. בליל 11 באוקטובר הורה המג"ד לפלוגה א' להישאר עם חטיבה 679, והפלוגה המסייעת נשארה לטהר את צומת "ציריך-אמריקה". טיהור הצומת ארך כמה שעות, ובמהלכן פעלה הפלוגה המסייעת עם כוחות הנדסה, שריון וחרמ"ש שנעו עם חטיבות השריון והח"ר הממוכן. בהמשך הלילה נתקל כוח של פלוגה א' בכוח סורי והסתער עליו.

מוגדרת וללא תמונת מצב ברורה של הלחימה בחזית הצפונית. מפקד הגדוד ומפקדי המשנה לא היססו לקבל על עצמם כל משימה ולבצעה על בסיס ניתוח השטח שלהם, ניתוח המשימה שלהם ושל הדרג הממונה עליהם, והיכולת המקצועית הגבוהה שלהם במילוי המשימה.

מההבקעה לתוך סוריה עד כיבוש החרמון (11-20 באוקטובר)

ב-11 באוקטובר הבקיעו כוחות צה"ל לתוך סוריה בשני צירים. חטיבות אוגדה 210 הבקיעו בחלק הדרומי, באזור ציר "אמריקה". משימת הגדוד הייתה לנוע אחרי חטיבות השריון 679 ולמקם מאחזים לאורך הציר שיאפשרו את המשך התנועה בציר באמצעות השמדת חוליות נ"ט. ב-15:00 הורה רמ"ט האוגדה גרשון פלד למג"ד לשלוח כוח יסייע בחילוץ נפגעים של חטיבה 179, שנקלעה למצב קשה. למקום נשלחה פלוגה ד', בפיקוד דגני, שלפי התכנון הייתה

סיפור המלחמה של גדוד 471 ומפקדו סא"ל (מיל') חזי שלח, ושל חטיבת הצנחנים במילואים 3,17, כולל חלק גדול ממרכיבי המושג "מצוינות טקטית בפיקוד הזוטר"

ב-12 באוקטובר ב-9:00 החלו הסורים להפגיז את ריכוזי השריון של האוגדה, ובמקביל חיל האוויר הסורי תקף. כוח המשלוח העיראקי התקדם לעבר כוחות האוגדה הפרוסים על ציר "אמריקה". הגדוד, שמנה עתה שתי פלוגות, נשלח לתפוס את תל כרום (פלוגה מסייעת) ואת ג'ובה (פלוגה א'). המג"ד עלה לתל שער, שעליו התמקם חפ"ק הסמא"ג בריל כדי לקבל מידע על הנעשה בגזרת האוגדה. ואולם גם בריל לא הצליח לגבש תמונת מצב ברורה על הנעשה. בשל חוסר הוודאות הורה המג"ד למ"פ המסייעת להתנהל כאילו הוא מכותר ובנתק. בליל שבת 13/12 באוקטובר בחצות הבין המג"ד שחפ"ק מפקד האוגדה וכוחות האוגדה נסוגים מעמדותיהם בגלל התקפה של כוח לא מזוהה. ב-18:00 הורה מפקד האוגדה למג"ד לנוע עם הגדוד לציר "אמריקה". בהגיעו לצומת "אמריקה 24" קיבל הגדוד משימה להישאר ולהגן עליו. לשם כך קיבל לפיקודו גדוד חרמ"ש וכמה טנקים. ב-22:30 נקרא המג"ד לקבוצת פקודות אוגדתית שבה הוטל עליו להכווין את הדרגים של השריון, ללוותם ו"לפנות את צומת 'אמריקה', כי צומת 'אמריקה' היה בה אחד 'הברדקים' הכי גדולים בגלל השיירות העצומות שהיו עם הפנים מערבה וזה באמת הייתה בעיה ועד הבוקר פינינו את הציר"². בבוקר 13 באוקטובר קיבל שלח משימה לעלות לתל שער כדי לשמש תצפית לחטיבה 679. המשימה בוצעה תחת אש ארטילרית, רקטית ואווירית. במקביל, כוח של הגדוד שהיה תחת פיקוד חטיבה 9 השתתף בכיבוש תל מסחרה. לצורך כך כבש הכוח את תל 979 ועליו הקת"ק הסורי שהפעיל אש

מח"ט 3,17 חיים נדל. הורה "לכבוש, ספק לטהר, את קוניטרה" צילום: דו"צ

על כוחות האוגדה. בשלושת הימים הבאים התמקד הגדוד בתצפיות ובאבטחת חניונים.

ב־16 באוקטובר חברו הפלוגות ומפקדת הגדוד לחטיבה 317. למוחרת, 17 באוקטובר, הוציא הגדוד פשיטות ומארבים פלוגתיים בתיאום גדודי. פקודת המבצע הגדודית (ראו צילום)³ מראה שהיעדים נבחרו באמצעות ניתוח השטח, וכי משימת הפשיטות הייתה ליצור מגע עם האויב ולפגוע בו.

כך מתוארות הפשיטות ביומן האירועים של הגדוד:

- 09:30 קבלת פקודה מרמה ממונה;
- 10:00 המג"ד מעביר פקודה למפקדי הכוחות (מ"פ ב', סמ"פ ב' וד') המבצעים, כולל עריכת מודל;
- 14:00 יציאת הכוחות לאזור היערכות;
- 18:00 יציאה לדרך;
- 22:30 רפי (פלוגה ד') מדווחת על השמדת תול"ר ופציעת חייל בכוח שלו;
- 22:45 התחלת תנועה של הכוח של רפי עם הפצוע;
- 01:30 פקודת קיפול לשאר הכוחות;
- 03:30 חזרת הכוחות לשטחי היערכות.

במהלך הימים שחלפו לאחר ההבקעה, מפקד הגדוד והפלוגות הפגינו יכולת ראויה לעבור בין צורות קרב שונות במהלך כמה שעות, ולמלא משימות עד תומן במקצועיות, ביסודיות (מודל למארבים ולפשיטות) ובאופן מיטבי.

כיבוש החרמון

ב־20 באוקטובר קיבלה חטיבה 317 את המשימה לכבוש את החרמון הסורי (מבצע "קינח"). משימת הגדוד הייתה לנחות ראשונים ולאבטח את שטח הנחיתה. לצורך המבצע הוקצו לגדוד שתי סוללות מרגמות 160 מ"מ ושלוש סוללות 155 מ"מ בסיוע ישיר. התוכנית של המג"ד התבססה על כמה הנחות יסוד:

- המשימה העיקרית היא לאפשר את נחיתה שאר גדודי החטיבה. לשם כך צריך הגדוד להציב מספר רב ככל הניתן של תצפיות לאזור היעדים והאגפים ולכבוש את השטחים החיוניים (מוצב "הפיתולים");
- השטח קשה לתנועה - בעיקר באזור מוצב "הפיתולים", והקרב על המוצב יהיה "מלמטה למעלה";
- המטרה היא סיום הקרב עם מינימום נפגעים, בין השאר משום שזהו המבצע האחרון במלחמה.
- הפתרונות שהעלה המג"ד לבעיות הצפויות: הגדוד צריך למשוך את האש משטח ההנחתה על ידי פריסת פלוגות הגדוד לכיוון דרום;
- יש לכבוש את המוצב באמצעות סיוע ארטילרי ישיר של מסך אש מתגלגל;
- יש להאט את קצב ההתקדמות ולתפוס עמדות בראש הרכס.

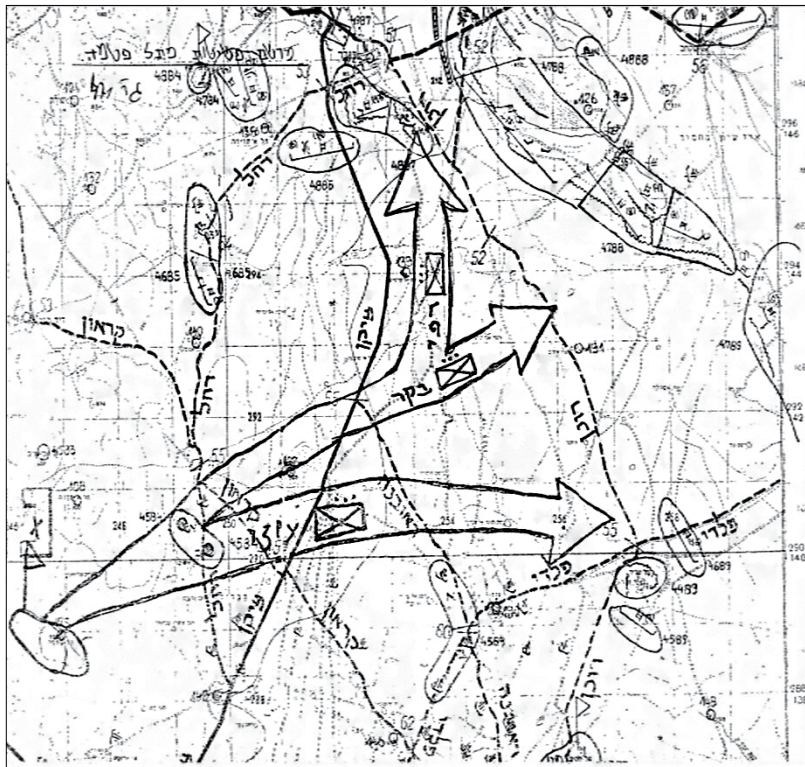
לאחר שנחתו הכוחות נע הגדוד לאט, כמתוכנן, לכיוון מוצב "הפיתולים". פלוגה ב', בפיקוד צור, כבשה את המוצב לאחר קרב קצר. בשל החשש שתגבורות אויב יגיעו

מכיוון הכפר ערנה הורה שלח לסגנו ליצור חסימה על ציר הכביש ממזרח באמצעות כוח הנ"ט וההנדסה שהיה איתו. לקראת 01:30 דיווח עוגן כי מהציר העולה מהכפר ערנה הוא מזהה תנועת כוח תגבורת שנע ברכב לעבר החסימה. כאשר הגיעו ראשוני הרכבים הסוריים לקרבת הבור שנפער בכביש הורה הסמג"ד על פתיחה באש. כוח החסימה ירה אש מנשק קל, פצצות תאורה ממרגמות 52 מ"מ ופצצות מרנ"ט. הרכב הסורי שהוביל את השיירה נפגע, ולאור המשיך לנוע לעבר נ"ג 2360 משאיות וחיילים בורחים. הגדוד המשיך לנוע לעבר נ"ג 2360 (מעל מוצב "הפיתולים"). בדרכם נתקלו הלוחמים בכוח סורי שהתבצר במה שכוונה "מוצב הכוכים", ושפתח לעברם באש מהמוצב. פלוגה א' שהובילה את תנועת הגדוד פתחה באש יעילה והסתערה על הכוח הסורי. בסריקת השטח נמצאו בו כוכים ועמדות מבוצרות ו־12 חיילים סורים הרוגים. לפלוגה לא היו נפגעים. בחצות הלילה הגיע הגדוד סמוך לנ"ג 2360, והמג"ד דיווח למח"ט כי הגדוד השלים את משימתו.

פעולות גדוד 471 במלחמה והאופן שבו מפקדי הגדוד פיקדו עליה, הם אחת הדוגמאות למצוינות טקטית של הפיקוד הזוטר שהתבטאה בהיבטים אלה:

הבנה של התמונה הרחבה - בתכנון כל המשימות שהוטלו עליה, ניסה מפקד הגדוד להבין ממפקדו מהי משימת הגדוד, כיצד היא משתלבת עם המשימות של הדרג הממונה, ואיך פעולת הגדוד משרתת אותה.

הסתמכות על ניתוח שטח וניתוח שמתבסס על הניסיון והידע המקצועי של המפקדים - לאחר הבנת המשימה שהגדוד קיבל מהדרג הממונה, ניתחו המג"ד ומפקדי המשנה את תמונת המצב על בסיס השטח. הם עשו זאת משום שתמונת

מפת הפשיטות של גדוד 471 ב־17 באוקטובר, מתוך תחקיר אג"סימה"ד היסטוריה

מבצע "קינوح". בחצות הלילה הגיע הגדוד סמוך לנ"ג 2360, והמג"ד דיווח למח"ט כי הגדוד השלים את משימתו. צילום: מיקי אסטל, דו"ץ

את משימתו ולהתוודע לכוח שמוקצה לו עבודה. ברוב המקרים הוא עשה זאת ללא היכרות מוקדמת עם המסגרות ומפקדיהן, ובלי שערכו לפני כן אימון משותף.

מקצועיות המפקדים - הגדוד מילא מגוון רחב של משימות, בהן כיבוש קוניטרה ומוצבים בחרמון, ליווי, שירות ושמירה על חניוני לילה. בכל אחת מהמשימות פעלו המג"ד, המפקדים והחיילים בצורה המקצועית ביותר - מתוך הבנה של התמונה הגדולה, ניתוח השטח והאויב והידיעה שהם כפופים למסגרת וצריכים למלא את המשימות באופן הטוב יותר. בכך הדגימו שני מרכיבים חשובים: אמון בין מפקדים וחוסר אגו של המסגרת הכפופה.

פשטות בתכנון, בהעברת הפקודה ובביצוע - כל משימה של הגדוד תוכננה ובוצעה באופן הפשוט ביותר. התכנון, שהעניק מקום רב ליוזמה ולשיקול דעת של מפקדי המשנה, הסתמך על ניתוח השטח לנוכח המשימה והועבר בפקודת מבצע מובנת ופשוטה.

תכונות אלה ביטאו את המצוינות הטקטית של מפקדי הגדוד וחייליו ואפשרו לגדוד למלא את כל משימותיו, תוך כדי מעבר בין צורות קרב, חטיבות ומשימות, קטנות כגדולות.

ההערות ומקורות למאמר זה מתפרסמים בסוף הגיליון.

המבצע של האויב לא הייתה קיימת, או שהייתה חלקית. מפקדי הגדוד התבססו על ניתוח שטח, ועליו "הולבש" הניתוח המקצועי שלהם, שבחן כיצד האויב יכול לסכן את המשימה (דפ"א מסכנת) של הדרג הממונה. בכך הראו עד כמה הניתוח של האויב התבסס לא על מודיעין מדויק (שלא היה), אלא על היכולת המקצועית של המפקד לנתח את המבצע מנקודת הראות של האויב.

בדרכם נתקלו הלוחמים בכוח סורי שהתבצר במה שכונה "מוצב הכוכים", ושפתח לעברם באש מהמוצב. פלוגה א' שהובילה את תנועת הגדוד פתחה באש יעילה והסתערה על הכוח הסורי. בסריקת השטח נמצאו בו כוכים ועמדות מבוצרות ו-12 חיילים סורים הרוגים. לפלוגה לא היו נפגעים

יכולת לפעול בתוך כל מסגרת - במהלך 9 באוקטובר פעל הגדוד תחת חטיבה 317, חטיבה 1 וחטיבה 679. תחת פיקוד הכוחות ביצע המג"ד חבירה בקשר או באופן אישי כדי להבין

